

Doc. dr. sc. Ana Marija Sikirić Simčić
Sveučilište u Rijeci
Ekonomski fakultet

Preporuke nastavno na provedeno istraživanje o menstrualnom siromaštvu

Važnost menstrualnog zdravlja povijesno je zanemarivana, uglavnom zbog tabua i zabluda oko menstruacije i androcentrizma unutar zdravstvenog znanja i zdravstvenih sustava širom svijeta (Medina-Perucha et al., 2020.). Koncept androcentrizam uzima muško tijelo kao referencu, normu i primjer za sve ljude što u zdravstvenom kontekstu dovodi do nevidljivost žena, ženskog tijela i ženskog zdravlja u zdravstvenoj znanosti, politici i praksi. Posljedično se zanemaruje problem „menstrualnog siromaštva“ koje se odnosi na financijske, socijalne, kulturne i političke prepreke za pristup menstrualnim potrepštinama i obrazovanju. Većina provedenih istraživanja odnosi se na zemlje nižeg gospodarskog razvoja, iako je problem prisutan i u gospodarski razvijenim zemljama poput Ujedinjenog kraljevstva jer sve osobe koje menstruiraju barem jednom mjesečno trebaju menstrualne proizvode za održavanje menstrualnog zdravlja (Haque et al., 2014; Sommer et al., 2019; Montgomery et al., 2016; Tingle & Vora, 2018.).

Menstruacija započinje u pubertetu, najčešće između 8. i 15. godine života, a završava menopauzom između 45. i 55. godine života. Menstrualni ciklus traje između 3 do 7 dana te se ponavlja svakih 21 do 35 dana (USDHH, 2012.). Osobe koje menstruiraju, a koriste jednokratne menstruacijske potrepštine vjerojatno će tijekom života potrošiti značajnu količinu novca na menstruacijske potrepštine te stvoriti nezanemarivu količinu nerazgradivog otpada. Točnije, tokom života iskoristit će 12.000 do 15.000 jednokratno upotrebljivih menstrualnih proizvoda koji stvaraju 250 do 300 kilograma otpada po osobi koja menstruira (Borovski, 2011.). No, nije otpad jedini problem jer se utjecaj na okoliš treba mjeriti tijekom cijelog ciklusa proizvoda: berba ili proizvodnja materijala, proizvodnja i transport i naposljetku upotreba i odlaganje. Stoga menstrualni proizvodi mogu imati niz negativnih učinaka na okoliš poput: iskorištavanje resursa (drvo, sirova nafta, voda, energija...), globalno zatopljenje, iscrpljivanje fosilnih goriva, zakiseljevanje, abiotsko iscrpljivanje i iskorištavanje zemljišta, zagađenje oceana i slično (Weir, 2015., Cabrera & Garcia, 2019.).

Udruga za ljudska prava i građansku participaciju PaRiter u suradnji s Tiiiit! Inc. provodi istraživanje na temu menstrualnog siromaštva u okviru projekta Tetka Perioda financiranog od strane Frida - Young Feminist Foundation. Cilj istraživanja bio je prikupiti informacije o korištenju, potrošnji i dostupnosti menstrualnih potrepština, uvjetima održavanja menstrualne higijene i sramu koji se vezuje uz menstruaciju. Podaci su prikupljeni online anketnim upitnikom te su u istraživanju mogle sudjelovati osobe koje su imale menstruaciju u posljednjih godinu dana, neovisno o rodnom opredjeljenju, koje imaju najmanje 16 godina. Upitnik je ispunilo više od 6000 osoba.

Ovo je prvo istraživanje ovog tipa provedeno u Republici Hrvatskoj i jedno od rijetkih u Europskog uniji. Unatoč ograničenjima metode istraživanja vjerujem da će rezultati ovog

istraživanja doprinijeti raspravama na temu menstrualnog siromaštva i potaknuti nova istraživanja kojima će se dublje i šire ispitati tema.

Provedeno istraživanje ukazuje na nekoliko ključnih problema s kojima se susreću osobe koje menstruiraju:

1. Menstrualni sram i stid;
2. Nerazumijevanje i osuđivanje okoline;
3. Nemogućnost održavanja adekvatne menstrualne higijene;
4. Nedovoljno poznavanje različitih oblika menstrualnih potrepština;
5. Nedostupnost menstrualnih potrepština i lijekova za smanjenje bolova tijekom menstruacije;
6. Izostanak s radnog mjesta, iz škole ili propuštanje predavanja na fakultetu zbog menstrualnih bolova, nedostupnosti menstrualnih potrepština ili nedostatnih higijenskih uvjeta.

Vjeruje se da bi navedeni problemi bili još izraženiji u istraživanjima na nacionalnom reprezentativnom uzorku jer ovim istraživanjem nisu zahvaćene ispitanice koje žive u lošijim materijalnim uvjetima jer nemaju pristup internetu, odnosno tehničke uvjete za ispunjavanje online upitnika.

Obzirom da je promicanje menstrualnog zdravlja ključno za postizanje ravnopravnosti spolova i promicanje zdravlja osoba koje imaju menstruaciju, u nastavku se daju preporuke za ublažavanje navedenih problema, odnosno poboljšanje menstrualnog zdravlja i smanjenja menstrualnog siromaštva u Republici Hrvatskoj kao i negativnih okolišnih učinaka menstrualnih proizvoda. Preporuke imaju nekoliko ciljeva:

1. podizanje razine zdravstvenog obrazovanja na temu menstruacije osoba koje menstruiraju, ali i osoba koje ne menstruiraju;
2. osiguravanje osnovnih higijenskih uvjeta i dostupnosti menstrualnih potrepština na radnom mjestu, školi i fakultetu;
3. poticanje korištenja višekratnih menstrualnih potrepština u svrhu smanjenja negativnih okolišnih učinaka jednokratnih menstrualnih proizvoda;
4. smanjiti financijsko opterećenje menstrualnih potrepština na budžet kućanstva.

Dane preporuke se temelje na rezultatima provedenog istraživanja, ali i drugim recentnim istraživanjima na temu ekonomskih i okolišnih utjecaja menstrualnih potrepština. Rezultati provedenih istraživanja ukazuju na to da višekratne menstrualne potrepštine dugoročno stvaraju značajno manji pritisak na budžet kućanstva i zbog svoje trajnosti manje negativne učinke na okoliš¹. Uzimajući u obzir potencijalne ekonomske uštede koje se mogu ostvariti,

---

¹ Treba imati na umu da je po jedinici proizvoda cijena višekratnih menstrualnih potrepština značajno viša od jednokratnih menstrualnih potrepština. No, cijena višekratnih menstrualnih potrepština ne ovisi o trajanju ciklusa za razliku od jednokratnih te ujedno podrazumijeva jednokratni izdatak za duži višegodišnji period što u konačnici rezultira time da višekratne menstrualne potrepštine u duljem roku stvaraju manje financijsko opterećenje. Isto tako, utjecaj višekratnih menstrualnih potrepština na okoliš nije zanemariv, ali obzirom na njihovu trajnost je u kumulativu značajno manji (Weir, 2015.).

šira uporaba višekratnih menstrualnih proizvoda pomoći će ublažiti postojeći problem menstrualnog siromaštva (Cabrera & Garcia, 2019.).

Višekratne menstrualne potrepštine podrazumijevaju menstrualnu čašicu, perive menstrualne uloške i menstrualno donje rublje. Menstrualna čašica nosi se unutar tijela radi sakupljanja menstrualne tekućine. Izrađena je od medicinskog silikona ili prirodne gume. Mogu se nositi i do 12 sati prije pražnjenja, a trebaju se sanirati nakon svake mjesečne uporabe te mogu trajati do 10 godina (Weir, 2015.). Uporaba menstrualne čašice rezultira smanjenjem 99% otpada koji generira uporaba jednokratnih menstrualnih proizvoda. Posljedično su troškovi zbrinjavanja otpada značajno niži za lokalnu samoupravu (Cabrera & Garcia, 2019.). Menstrualne čašice su izvrsna alternativa higijenskim proizvodima za jednokratnu upotrebu, čak i u slučaju loših higijenskih uvjeta (van Eijk et al., 2019.) Višekratni menstrualni ulošci nose se pričvršćeni za donje rublje. Napravljeni su od slojeva upijajuće tkanine. Mogu se izrađivati od prirodnih vlakana poput pamuka i bambusa ili od sintetičkih vlakana poput poliestera. Ulošci se mogu nositi 4–6 h i trebaju se prati nakon svake upotrebe. Traju otprilike 5 godina (Bussey, 2015.). Menstrualno donje rublje je podloženo pamukom i vodonepropusnim materijalom na području međunožja, imaju visoku razinu upijanja, a što je najvažnije, može ga se oprati i ponovno koristiti i do 3 godine (Flux Undies, 2019.).

Važno je naglasiti da višekratni menstrualni proizvodi nisu prikladni za sve i za svaku situaciju. Na primjer, beskućnici, izbjeglice i azilanti koji uglavnom žive u smještaju bez osiguranih higijenskih uvjeta i/ili uređaja za pranje i mogućnost čišćenja višekratnih menstrualnih proizvoda. Također, menstrualni sram negativno utječe na raširenost uporabe višekratnih menstrualnih proizvoda zbog nužnosti pranja menstrualnih proizvoda u zajedničkim ili javnim prostorima (Cabrera & Garcia, 2019.). Stava sam da potrošači imaju pravo odabrati proizvod s kojim se osjećaju ugodnije i koji više odgovara njihovim potrebama, ali ovim preporukama želim podići svijest o negativnim ekonomskim i okolišnim učincima jednokratnih menstrualnih proizvoda kao i postojanju alternativa.

Izrazi koji se koriste u nastavku teksta, a imaju rodno značenje, koriste se neutralno i odnose se jednako na muški i ženski rod.

- **Zdravstveno obrazovanje na temu menstruacije**

Stigma i neugodnost su stvarnost za mnoge djevojke. Većina djevojaka nije svjesna što se događa u njihovom tijelu i što učiniti kad prvi put dobiju menstruaciju (Tingle & Vora, 2018.). Rezultati provedenog istraživanja pokazuju da je osjećaj srama veći kod ispitanica mlađe životne dobi, drugim riječima da se sa sazrijevanjem smanjuje, ali je i dalje prisutno. U svrhu smanjenja zbunjenosti i posljedično menstrualnog srama, stida i stigme nužno je podići razinu zdravstvenog obrazovanja na temu menstruacije i to ne samo kod pojedinaca koje menstruiraju, nego i pojedinaca koji ne menstruiraju.

Upravo zdravstveno obrazovanje na temu menstruacije u mlađoj dobi presudno je za razumijevanje i poboljšanje odnosa ljudi koji menstruiraju prema njihovom menstrualnom ciklusu. Važno je da se menstrualni ciklus razumije kao prirodni proces koji je povezan s

dobrim zdravljem. Menstruacija nije ništa prljavo ili loše, ona je naprotiv pokazatelj zdravlja žene. Stoga je obrazovanje društva, uključujući pojedince koji menstruiraju, ali i pojedince koji ne menstruiraju, prioritet za promicanje zdravlja i prava mladih ljudi koji imaju menstruaciju. Povećano obrazovanje i pozitivnija konceptualizacija menstrualnog ciklusa i menstruacije bi mogla pomoći mladim ljudima koji menstruiraju da budu svjesniji svog tijela, da se brinu za svoje menstrualno i opće zdravlje. Poboljšano obrazovanje također bi svakako smanjilo menstrualni stid i sram dok bi s druge strane povećalo razumijevanje okoline, a u umanjilo eventualnu diskriminaciju i stigmatizaciju povezanu s menstruacijom.

Nastavno na navedeno prijedlog je da se u školskim učionicama aktivno razgovara o menstruaciji, jer pritisak na roditelje da obrazuju svoju djecu može biti težak, pogotovo ako im nedostaje potrebno znanje. Zdravstveno obrazovanje na temu menstruacije treba započeti već u osnovnoj školi. Obrazovanjem u ranoj dobi se informira prvenstveno mlade pojedince koji menstruiraju o tome što mogu očekivati, zatim i sve ostale o tome da je to potpuno prirodno.

U Republici Hrvatskoj se kurikularnom reformom uvodi međupredmetna tema Zdravlje u osnovnim i srednjim školama. U ciklusu kojim su zahvaćeni 3., 4. i 5. razredi obuhvaćene su teme važnost higijene djevojaka/žena za vrijeme menstruacije, postupak pravilne primjene uključujući redovitu zamjenu higijenskih uložaka za vrijeme menstruacije, a u ciklusu 6., 7. i 8. razreda teme higijena spolovila, higijena za vrijeme menstruacije i suzbijanje predrasuda, vođenje menstrualnog kalendara (Odluka o donošenju kurikuluma za međupredmetnu temu Zdravlje za osnovne škole i srednje škole u Republici Hrvatskoj, NN 10/19). Iz navedenih tema je vidljivo da se od postojećih menstrualnih potrepština spominju isključivo menstrualni ulošci. U okviru međupredmetne teme Zdravlje trebalo bi predstaviti i ostale oblike menstrualnih potrepština te educirati o utjecaju menstrualnih potrepština na okoliš i to tijekom cijelog životnog ciklusa proizvoda. Pritom je vrlo je važno da se svakoj od navedenih tema pristupi stručno, bez stigmatizacije ili stvaranja tabua.

Rezultati provedenog istraživanja ukazuju da je gotovo 99% ispitanica upoznata s upotrebom jednokratnih menstrualnih uložaka, u nešto manjoj mjeri s primjenom tampona, dok gotovo 25% ispitanica nije upoznata s menstrualnom čašicom i čak 45% s višekratnim perivim menstrualnim ulošcima. Osim toga prisutan je nedostatak svijesti o ekološkim aspektima ovih proizvoda čak i kod onih pojedinaca za koje se čini da imaju veću svijest o ovom utjecaju. Peberdy, Jones i Green (2019.) ističu da postoji veza između razine svijesti i izbora proizvoda, točnije da osobe s višom razinom svijesti vjerojatnije odabiru proizvode s manjim negativnim utjecajem na okoliš. Stoga je upravo edukacija ključan preduvjet za širu primjenu višekratnih menstrualnih potrepština poput menstrualne čašice i perivih menstrualnih uložaka koji zbog svoje trajnosti imaju najmanji negativan učinak na okoliši, osobito menstrualne čašice (Mazgaj et al., 2006.; Weir, 2015.; Hait & Powers, 2019.). Pritom je vrlo je važno da se svakoj od navedenih tema pristupi stručno, bez stigmatizacije ili stvaranja tabua.

O menstruaciji, menstrualnom ciklusu i različitim oblicima menstrualnih potrepštinama treba pričati i za vrijeme sistematskih pregleda u osnovnoj, ali i srednjoj školi. Kontinuirani razgovor o toj temi je neophodan za smanjenje i potpuno uklanjanje menstrualnog srama i povezivanje menstrualnog ciklusa sa zdravljem.

Postoji niz inicijativa u kojima studenti/ice medicine sudjeluju u kampanjama podizanja zdravstvenog obrazovanja građanstva. Pozivamo ih da slične inicijative organiziraju i na temu menstruacije u osnovnim školama te na taj način doprinesu otklanjanju menstrualnog srama, stida i stigme te široj primjeni višekratnih menstrualnih potrepština.

Izuzev kontinuirane edukacije u osnovnim i srednjim školama, za bolje razumijevanje menstrualnog ciklusa i zaštitu reproduktivnog sustava žene neophodan je razgovor s ginekologom/icom. U okviru prava iz obveznog zdravstvenog osiguranja već s navršenih 12 godina se ostvaruje pravo izbora doktora/ice ginekologa za žensko dijete. Stoga se svim djevojkama u ranijoj tinejdžerskoj dobi preporučuje posjet ginekologu i to u obliku razgovora s ciljem stvaranja povjerenja i navike te učenja kako funkcionira naše tijelo i očuvanja reproduktivnog zdravlja. Redoviti ginekološki pregled je temeljni preduvjet prevencije i zdravlja reproduktivnog sustava žene. Tijekom spomenutog razgovora ginekolog pacijenticu treba upoznati s različitim oblicima menstrualnih potrepština uključujući menstrualnu čašicu i višekratne menstrualne uloške i to o njihovim prednostima, eventualnim nedostacima te načinim korištenja i održavanja. U konačnici dati preporuke u skladu s potrebama i specifičnostima menstrualnog ciklusa pacijentice. U svim kvalitativnim studijama usvajanje menstrualne čašice zahtijevalo je fazu upoznavanja tijekom nekoliko menstrualnih ciklusa (van Eijk et al., 2019.)

U okviru provedenog istraživanja zabrinjavajuća činjenica, koja nažalost i nije iznenađujuća, je da čak 24% ispitanica nema izabranog ginekologa preko HZZO-a. Analiza po skupinama pokazuje da čak 76.7% ispitanih srednjoškolki nema izabranog ginekologa, kao ni 40.6% studentica. Može se pretpostaviti da su razlozi tome nedovoljan kapacitet javnog zdravstva i opterećenost ginekologa, korištenje privatnih ginekoloških usluga² čak i dokazni stres i nelagoda koju žene osjećaju tijekom ovog tipa pregleda i slično (Jones, 2014.). No, za potvrđivanje bilo koje od navedenih pretpostavki svakako je potrebno provesti istraživanje i na tu temu.

- **Osiguravanje uvjeta za održavanje menstrualne higijene**

Većina ispitanica ima osigurane osnovne uvjete za održavanje higijene tijekom menstruacije u kućanstvu. Nažalost uvjeti im nisu u jednakoj mjeri osigurani i na radnom mjestu, školi i fakultetu gdje provode značajan vremenski period tijekom tjedna. Navedeno je posebno izraženo u slučaju osoba s invaliditetom koje nemaju osiguran sanitarni čvor prilagođen njihovim potrebama. Iako je u 90% slučajeva razlog za izostanak s radnog mjesta, škole ili nastave na fakultetu tijekom menstruacije menstrualna bol, kao jedan od razloga se navodi upravo nedostatak osnovnih uvjeta za održavanje menstrualne higijene. Stoga je vrlo važno da pojedinci koji menstruiraju imaju na radnom mjestu, školi ili fakultetu osiguran privatni, čisti i opremljeni prostori u kojima mogu sigurno, diskretno mijenjati, prati i odlagati menstrualne potrepštine i održavati menstrualnu higijenu.

---

² Treba imati na umu da privatnici nemaju pravo pisanja uputnica ni recepta za lijekove i daljnje pretrage te da je neophodno da se i te ispitanice uključe u ginekološku službu koju osigurava državno osiguranje.

Nastavno na navedeno, ističe se da je iznimno važno da se u središnjem/regionalnom/lokalnom proračunu osiguraju dostatna sredstva za financiranje osnovnih uvjeta za održavanje higijene u javnim institucijama poput osnovnih i srednjih škola te visokoobrazovanih institucija (ali i ostalih javnih institucija) što uključuju toplu tekuću vodu, sapun, toaletni papir te nužnu privatnost. Na taj način će se osigurati neophodni uvjeti za održavanje menstrualne higijene. Svakako se preporučuje i dostupnost umivaonika s toplom vodom i sapunom u prostoru toaleta, a ne ispred toaleta, što je neophodno za diskretno održavanje higijene u slučaju korištenja menstrualne čašice.

O navedenim uvjetima trebaju voditi računa i poslodavci. Pобоljšanje higijenskih uvjeta na radnom mjestu je korisno za sve: kako za prava na odgovarajući higijenski standard i zdravlje pojedinaca koji menstruiraju, kao i za njihovu produktivnost i smanjenje izostanaka s radnog mjesta, tako i za pojedince koji ne menstruiraju koji će također imati koristi od boljeg radnog okruženja (Aidara, 2016). Pružanjem higijenskih objekata prilagođenih potrebama osoba koje menstruiraju i uvažavanjem potreba i tegoba pojedinca koje menstruiraju prilikom kreiranja poslovnih politika, može se povećati sudjelovanje ženske radne snage i stvoriti put ka rodnoj jednakosti (Essity & WSSCC, 2018.). Navedeno se posebno odnosi na mogućnost korištenja češćih pauza u periodima menstruacije, osiguravanja menstrualnih potrepština i analgetika, mogućnost rada od kuće ili mogućnost korištenja slobodnih dana tijekom menstruacije.

Sve navedeno se u jednakoj mjeri odnosi i na osobe s invaliditetom s posebnim prilagodbama u skladu s njihovim potrebama.

- **Osiguravanje menstrualnih potrepština**

Rezultati istraživanja ukazuju da zbog nižeg imovinskog statusa neke od ispitanica nisu uopće u mogućnosti koristiti menstrualne potrepštine tijekom menstruacije te koriste alternativne metode poput toalet papira i slično. Iz istih razloga neke od ispitanica nisu u mogućnosti redovito mijenjati menstrualne potrepštine radi održavanja ispravne higijene ili kupuju menstrualne potrepštine niže kvalitete.

Nastavno na navedeno preporuka je da izabrani ginekolog/ica bude u mogućnosti svakoj svojoj pacijentici prepisati analgetik za smanjenje menstrualnih bolova, ali i preporučiti i omogućiti uz recept/vaučer/kupon besplatno (ili uz neznatnu naknadu) preuzimanje višekratnih menstrualnih potrepština u apoteci/veledrogerijima ili u ginekološkoj ordinaciji. Drugim riječima da menstrualni analgetici budu na listi lijekova HZZO te da se proračunom osiguraju sredstva za nabavu višekratnih menstrualnih potrepština za osobe koje menstruiraju. Osobito osoba nižeg imovinskog statusa. Na ovaj način se želi osigurati dostupnost menstrualnih potrepština svim osobama koje menstruiraju neovisno o njihovom imovinskom statusu. Osim toga to će potaknuti osobe koje menstruiraju na redovitu posjetu i brigu o svom reproduktivnom zdravlju odlaskom na ginekološki pregled/razgovor čime se mogu prevenirati ozbiljnija oboljenja i smanjiti troškovi zdravstvenog sustava u budućnosti.

Pregledom ponude različitih proizvođača menstrualnih čašica i višekratnih menstrualnih uložaka, trajnost navedenih proizvoda je višegodišnji, točnije perivih menstrualnih uložaka i

do 5 godina dok nekih menstrualnih čašica čak i do 10 godina. Ovisno o odabranom proizvodu i proizvođaču može se omogućiti besplatna (ili uz neznatnu nadoplatu) zamjena menstrualnih potrepština nakon određenog vremenskog perioda nakon obavljenog ginekološkog pregleda i konzultacija se ginekologom. Na ovaj način se prije svega potiče sve veća uporaba višekratnih menstrualnih potrepština, ali i redovita briga o menstrualnom ciklusu i reproduktivnom zdravlju kao obliku prevencije ozbiljnih oboljenja.

Znanstvenim istraživanjima je dokazano da je propuštanje bilo slično ili manje kada se koristi menstrualna čašica nego kada se koriste ulošci i tamponi za jednokratnu upotrebu. Rizik od infekcije nije povećan korištenjem menstrualnih čašica u odnosu na tampone ili uloške, čak je prema rezultatima nekih studija niži. Alergijske reakcije također nisu uobičajene, ali treba ih imati na umu prilikom početka uporabe. Dok je pojava bolova prilikom korištenja najčešće bila uzrokovana pogrešnim postavljanjem čašice ili specifičnom anatomijom zdjelice (van Eijk et al., 2019.). Nikako se ne smije zanemariti i činjenica da bi šira primjena višekratnih menstrualnih proizvoda mogla uvelike smanjiti niz negativnih okolišnih utjecaja jednokratnih menstrualnih proizvoda kao skupine široko korištenih, ali rijetko ispitivanih potrošačkih proizvoda (Hait & Powers, 2019.). Slično kao i pelene, tamponi i jednokratni higijenski ulošci sastoje se od sintetičkih materijala koji se ne razgrađuju lako (Borovski, 2011.).

Osim navedenog, prijedlog je da besplatne menstrualne potrepštine (uključujući lijekove protiv menstrualnih bolova) budu dostupne u okviru javnih ustanova poput škola i fakulteta budući da u tim prostorima obitavaju u najvećoj mjeri osobe bez vlastitog dohotka. Iako u okviru ovih preporuka želimo poticati na korištenje višekratnih menstrualnih potrepština, u ovom slučaju dostatno je da budu dostupne jednokratne menstrualne potrepštine kao rješenje u slučaju iznenadne menstruacije tijekom boravka u školi ili fakultetu ili kao alternativa za sve one koji iz nekih zdravstvenih razloga nisu u mogućnosti koristiti višekratne menstrualne potrepštine. Osobe koje menstruiraju trebaju biti u mogućnosti na zahtjev preuzeti menstrualne potrepštine kod osobe od povjerenja bez osjećaja srama ili stida, na primjer kod razrednika/ice, pedagoga/ice, psihologa/ice i slično.

Ovim putem apeliramo i na poslodavce da na isti ili sličan način osiguraju besplatne menstrualne potrepštine i okviru svojih organizacija te na taj način osiguraju dostupnost menstrualnih potrepština svim pojedincima koji menstruiraju neovisno o njihovom imovinskom statusu i financijskim mogućnostima. Vjerujem da će konačan trošak biti zamjetno manji od eventualnih šteta zbog niže učinkovitosti ili izostanka s radnog mjesta pojedinaca koji menstruiraju tijekom menstruacije.

- **Snižene stope PDV-a**

Obzirom da opća stopa PDV-a stvara visoki regresivni učinak primjenjuju se snižene stope PDV-a kako bi se smanjio regresivni učinak PDV-a na najosjetljivije skupine građana. Stoga se uz opću stopu PDV od 25% u Republici Hrvatskoj primjenjuju i dvije snižene stope od 5% i 13% (Zakon o porezu na dodanu vrijednost, NN 73/13, 99/13, 148/13, 153/13, 143/14, 115/16, 106/18, 121/19, 138/20). Najčešće se navode 3 osnovna razloga za primjenu sniženih stopa (IFS, 2011 prema Buljan 2020.):

1. redistribucijski učinci - usmjereni su na ravnomjerniju raspodjelu realnoga dohotka primjenom snižene stope PDV-a na različita nužna dobra, poput hrane, energije, obrazovanja, zdravstva i slično ;
2. meritorna dobra (kulturni događaji, sportske aktivnosti, knjige, novine, itd.) i pozitivne eksternalije - poticanje potrošnje dobara koja stvaraju pozitivne eksternalije, a čija potrošnja inače ne bi bila na željenoj razini. Međutim, snižene stope PDV-a na meritorna dobra imaju i redistributivni karakter te su prvenstveno namijenjene poticanju potrošnje takvih dobara od strane pojedinaca s nižim dohotkom čija je potražnja cjenovno osjetljiva;
3. povećanje ekonomske efikasnosti i poticanje određenih gospodarskih grana - poticanje zapošljavanja i povećanje produktivnosti rada, smanjenje sive ekonomije te poticanje određenih gospodarskih grana.

U Republici Hrvatskoj se stopa PDV-a od 5% primjenjuje na meritorna i nužna dobra, a stopa od 13% za proizvode koji su praktički nezaobilazni za najveći broj hrvatskih obitelji te usluge smještaja i slično. Tako se snižena stopa od 13 posto primjenjuje na prehrambene proizvode poput jaja, mesa, voća, povrća, ali i dječjih pelena, dječjih auto sjedalica i slično. Prijedlog je da se snižena stopa PDV-a primjenjuje i za sve menstrualne potrepštine kao proizvoda koji se koristi za zdravstvenu njegu i sprječavanje bolesti u okviru Dodatku III. Direktive Vijeća 2006/112/EZ. Menstrualne potrepštine su proizvod koji je nužan i nezaobilazan za osobe koje menstruiraju. Osim toga, snižavanjem stope se postiže redistribucijski učinak obzirom da osobe nižeg imovinskog statusa zbog visoke cijene nisu u mogućnosti tijekom menstruacije uopće koristiti menstrualne potrepštine (ili ih redovito mijenjati) neophodne za održavanje menstrualnog zdravlja. Upravo kao što snižavanje stope PDV-a za dječje pelene ima i pronatalitetni utjecaj tako bi i snižavanje stope PDV-a na menstrualne potrepštine svakako doprinijelo većoj rodnoj jednakosti iako ne bi u potpunosti riješilo problem menstrualnog siromaštva.

Temeljem rezultata istraživanja može se pretpostaviti da prosječna mjesečna potrošnja na menstrualne potrepštine osobe koja menstruira iznosi 50 kuna. Ako se pretpostavi da jedna osoba tijekom menstruacije prosječno menstruira 12 puta godišnje, godišnji trošak menstrualnih potrepština iznosi 600 kuna. Od navedenih 600 kuna PDV ukupno trenutno čini 25% ili 120 kuna. Snižavanje stope PDV-a na 5% rezultiralo bi godišnjom uštedom od 96 kuna po članu kućanstva koji menstruira, a u slučaju 13% od okvirno 58 kuna³.

Često je prisutan stav da snižavanje opće stope PDV-a nema izravan utjecaj na snižavanje cijena, nego isključivo doprinosi povećanju marži kupaca jer cijena proizvoda ostane nepromijenjena unatoč nižoj stopi PDV-a. To je osobito slučaj kod nužnih proizvoda čija potražnja je cjenovno neelastična. Menstrualne potrepštine jesu nužan proizvod osoba koje menstruiraju, ali obzirom na problem menstrualnog siromaštva očito spadaju i u kategoriju luksuznih proizvoda. Stoga vjerujem da bi snižavanje cijene proizvoda utjecalo na povećanje potražnje te u konačnici povećalo zaradu trgovca povećanjem prodaje. Iskustvo iz 2019. godine je pokazalo kako su pojedini trgovci upravo snižavanje stope PDV-a na pojedine proizvode iskoristili za samopromociju u vidu toga da će odabrani proizvodi u njihovim

---

³ Izračuni autorice.

prodavaonicama temeljem snižavanja stope PDV-a zaista imati nižu cijenu. U konačnici, iako možda prijenos smanjenja stope PDV-a na cijenu proizvoda neće bit potpun, vjerujem da će niža stopa PDV-a utjecati rezultirati snižavanjem cijena menstrualnih proizvoda.

Literatura:

Aidara, R. (2016). *Poor Access to WASH: a barrier for women in the workplace*. Social Protection and Human Rights. 16 November 2016., dostupno: <http://socialprotection-humanrights.org/expertcom/poor-access-wash-barrier-women-workplace/>, pristupljeno: 18.12.2020.

Borowski, A. (2011.) *Are American women turning to reusable and greener menstrual products due to health and environmental pollution concerns*, magistarski rad, RIT Scholar Works, dostupno: [https://scholarworks.rit.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1547&context=theses](https://scholarworks.rit.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1547&context=theses;); pristupljeno. 29.12.2020.

Buljan, A. (2020.) *Utjecaj promjena stopa poreza na dodanu vrijednost na potrošačke cijene u Republici Hrvatskoj*, doktorska disertacija, Ekonomski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Bussey, C. (2015.) Fluffy vagina blankets: How Reusable Sanitary Pads Became a Period Phenomenon, *The Telegraph*, dostupno: <https://www.telegraph.co.uk/women/womens-life/11871874/Period-product-Sanitary-pads-you-can-reuse.html>, pristupljeno: 29.12.2020.

Cabrera, A. & Garcia, R. (2019.) *The environmental & economic costs of single-use menstrual products, baby nappies and wet wipes - Investigating the impact of these single-use items across Europe*

Direktiva Vijeća 2006/112/EZ o zajedničkom sustavu poreza na dodanu vrijednost, dostupno: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/PDF/?uri=CELEX:02006L0112-20190116&from=HR>, Pristup: 22.12.2020.

Essity & WSSCC (2018). *Personal Well-being – Key to Public Progress*. The Hygiene and Health Report 2018-2019, dostupno: <http://reports.essity.com/2018-19/hygiene-and-health-report/en/>, pristupljeno: 18.12.2020.

Flux Undies (2019) About us, dostupno: <https://www.fluxundies.com/pages/about-us>, pristup: 18.1.2020.

Haque, S.E.; Rahman, M.; Itsuko, K. et al. (2014) The effect of a school-based educational intervention on menstrual health: an intervention study among adolescent girls in Bangladesh. *BMJ Open*, 2014;4; dostupno: <https://bmjopen.bmj.com/content/4/7/e004607.short>; pristupljeno: 16.12.2020.

Hait, A & Powers, S.E. (2019.) The value of reusable feminine hygiene products evaluated by comparative environmental life cycle assessment, *Resources, Conservation & Recycling*, 150 (2019), dostupno:

https://www.researchgate.net/publication/337437208_Dataset_Feminine_Hygiene_Product_Lifecycle_Inventory_and_Impact_Assessment, pristupljeno: 30.12.2020.

Jones, C. (1979.) The first gynecological examination: Establishing a partnership in health care, *Issues in Health Care of Women*, 1(5), str. 1–8; dostupno: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/07399337909515533>, pristupljeno: 16.12.2020.

Mazgaj, M.; Yaramenka, K. & Malovana, O (2006.) *Comparative Life Cycle Assessment of Sanitary Pads and Tampons*; Royal Institute of Technology: Stockholm, Švedska, dostupno: <https://docplayer.net/39797321-Comparative-life-cycle-assessment-of-sanitary-pads-and-tampons.html>; pristupljeno: 30.12.2020.

Medina-Perucha L.; Jacques-Aviñó C.; Valls-Llobet C. et al. (2020.) Menstrual health and period poverty among young people who menstruate in the Barcelona metropolitan area (Spain): protocol of a mixed-methods study, *BMJ Open*, 2020;10; dostupno: <https://bmjopen.bmj.com/content/10/7/e035914>, pristupljeno: 18.12.2020.

Montgomery, P.; Hennegan, J.; Dolan, C. et al. (2016.) Menstruation and the cycle of poverty: a cluster Quasi-Randomised control trial of sanitary pad and puberty education provision in Uganda, *PLoS One*, 2016;11, dostupno: <https://journals.plos.org/plosone/article?id=10.1371/journal.pone.0166122>; pristupljeno: 16.12.2020.

Odluka o donošenju kurikuluma za međupredmetnu temu Zdravlje za osnovne škole i srednje škole u Republici Hrvatskoj, NN 10/19

Peberdy, E.; Jones, A & Green, D. (2019.) A Study into Public Awareness of the Environmental Impact of Menstrual Products and Product Choice, *Sustainability*, 2019;11, dostupno: <https://www.mdpi.com/2071-1050/11/2/473/htm>; pristupljeno: 29.12.2020.

Sommer, M.; Schmitt, M.; Gruer, C. et al. (2019) Neglect of menarche and menstruation in the USA, *Lancet* 393:2302; dostupno: [https://www.thelancet.com/journals/lancet/article/PIIS0140-6736\(19\)30300-9/fulltext](https://www.thelancet.com/journals/lancet/article/PIIS0140-6736(19)30300-9/fulltext); pristupljeno: 16.12.2020.

Tingle C. & Vora S. (2018.) *Break the Barriers : Girls ' Experiences of menstruation in the UK*, Plan Int UK, dostupno: <https://plan-uk.org/file/plan-uk-break-the-barriers-report-032018pdf/download?token=Fs-HYP3v>; pristupljeno: 18.12.2020.

US Department of Health and Human Services Office on Women's Health (2012.) *Menstruation and the menstrual cycle factsheet*, dostupno: <https://www.womenshealth.gov/menstrual-cycle>, pristupljeno: 29.12.2020.

Van Eijk, A. M.; Zulaika, G.; Lenchner, M. et al. (2019.) Menstrual cup use, leakage, acceptability, safety, and availability: a systematic review and meta-analysis, *The Lancet*, 4:8; dostupno: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2468266719301112>; pristupljeno: 29. prosinca 2020.

Weir, C. S. (2015.) *In the Red: A Private Economic Cost and Qualitative Analysis of Environmental and Health Implications for Five Menstrual Products*, doktorska disertacija, Environmental Science and Gender and Women Studies, Dalhousie University, dostupno: <https://cdn.dal.ca/content/dam/dalhousie/pdf/science/environmental-science-program/Honours%20Theses/2015/ThesisWeir.pdf>, pristupljeno: 29.12.2020.

Zakon o porezu na dodanu vrijednost, NN 73/13, 99/13, 148/13, 153/13, 143/14, 115/16, 106/18, 121/19, 138/20